

Pratarmė

Ši numerį atveria aktualus tekstas apie grožinės kūrybos naudą visų epochų istorikams, kuris suintriguoja net septyniais pjūviais (priežastimis) – kuo literatūra gali pasitarnauti mūsų istoriografijai, o istorikų tyrimai būti pravartūs literatūrologams.

Daugumos straipsnių problematika aprėpia du svarbiausius, bet labai skirtingus XX a. lietuvių literatūros tarpsnius – dvidešimt tarpukario nepriklausomybės ir penkiasdešimt sovietinės priklausomybės metų.

Empiriškai turtingas tyrimas supažindina, kaip tarpukariu Kauno universiteto profesūros atlikti lietuvių literatūros lyginamieji tyrimai lygiavosi į Europos pavyzdžius. Ar gali būti suformuotas konkretaus klasiko kūrinio skaitymo ir suvokimo kanonas? Tai klausimas, sprendžiamas analizuojant Vaižganto apysakos *Dėdės ir dėdienės* (1929) tris adaptacijas kine ir teatre. Kitų straipsnių autoriai, nagrinėdami reprezentatyvių sovietmečio rašytojų kūrybą ar paskirus jų tekstus (Janinos Degutytės, Juozo Baltušio, Justino Marcinkevičiaus, Eduardo Mieželaičio, Sigito Gedos) ieško ir randa naujoviškų tyrimo rakursų: kodėl „auksinis jaunimas“ nemylimas chruščiovinio Atlydžio lietuvių literatūroje; kodėl itin lyriška laikyta poetė rašo socialius eilėraščius; kaip atpažinti europietiškumo bruožus sovietmečio literatūroje; koks sovietinio mentaliteto palikimas iškyla dabartinių emigrantų prozoje? Šių straipsnių autoriai daugiausia remiasi sociologinėmis prieigomis (sociokritika, Vytauto Kavolio kultūros sociologija, Pierre'o Bourdieu'o literatūros laukų samprata, šiuolaikine imagologija ir kt.)

Skiltyje „Publikacijos“ skelbiami septyni laišakai poetui ir kritikui Valdemarui Kukului iliustruoja sovietmečio pabaigos nuotaikas rašytojų bendruomenėje. Du jubiliatas pasivijo informatyvūs tekstai: Leonardo Gutausko 80-mečiui skirtas straipsnis apie jo – ryškaus savo kartos poeto, prozininko ir dailininko – paratopinę vietą kultūros lauke; Algirdo Juliaus Greimo šimtmečio aidams nenutilus – jo darbams pašvęstų dviejų *Semiotica* (JAV) numerių recenzija. Pridūrus poeto Marcelijaus Martinaičio užrašų knygos ir monografijos apie Romualdą Granauską recenzijas, galima reziumuoti, kad šio Nr. 41 publikacijos aktualizuoja reikšmingiausių XX–XXI a. lietuvių rašytojų kūrybą.

Aktualūs norėtų būti ir visa tai tiriantys mokslininkai humanitarai. Dalykiškoje diskusijoje „Homo academicus lituanicus“ jie suinteresuotai svarsto savo akademinės laisvės ribojimų priežastis.

JŪRATĖ SPRINDYTĖ

Foreword

This issue opens up with a relevant text about the benefits of fiction for historians of all epochs, which intrigues the reader by as many as seven of its sections (causes): in which ways literature can serve our historiography, and in which historians' research might do good to literary studies.

Most of the articles in the issue cover the two most important, although very different periods of the Lithuanian literature in the 20th century: twenty years of interwar independence and fifty years of Soviet subordination.

An empirically rich study introduces to us the ways in which the comparative studies of Lithuanian literature in the interwar period coincided with the European examples. Can we set a canon of reading and perceiving a particular classical work? This is a question that the author solves by analyzing three adaptations in the cinema and theater of Vaižgantas' story *Uncles and Aunts* (1929). The authors of other articles, looking at the work of representative Soviet-era writers (Janina Degutytė, Juozas Baltušis, Justinas Marcinkevičius, Eduardas Mieželaitis, and Sigitas Geda) or their texts, are searching for and discovering the viewpoints for an innovative research. Why does Lithuanian literature dislike the "golden youth" of Khrushchev Thaw? Why did the woman poet, who was considered to be very lyrical, write social poems? How can we recognize the features of Europeanism in Soviet-era literature? What is the legacy of Soviet mentality in the prose written by the current emigrants? The authors of these articles rely mainly on sociological approaches (sociocritics, Vytautas Kavolis' cultural sociology, Pierre Bourdieu's literary fields, contemporary imagology, etc.)

The "Publications" column presents to the reader seven letters to the poet and critic Valdemaras Kukulas, which illustrate the moods of the late Soviet era in the writers' community. The two anniversary celebrants have been caught up with informative texts. Firstly, Leonardas Gutas' 80th anniversary comes with an article about him – a prominent poet, prose writer and artist of his generation – and his paratopic place in the field of culture. With the echoes of celebrating Algirdas Julius Greimas' century still in the air, the issue introduces a review of two issues of *Semiotica* (US) dedicated to his works. By adding the reviews of the book by poet Marcelijus Martinaitis and a monograph on Romualdas Granauskas, we can conclude that the publications in this issue

No. 41 bring up to date the most significant works by Lithuanian writers' of the 20th and 21st centuries.

The humanities scholars, who are investigating all of this, would also like to be up-to-date. In their businesslike discussion in „Homo academicus lituanicus“, they are having a concerned discussion on the causes of their academic freedom limitations.

JŪRATĖ SPRINDYTĖ